

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด
เมื่อวันที่ ๒ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๓๘

วิัจกร-ธรรมจักร-วิัจกร

ในปี ๓๘ นี้ไม่เคยได้ประชุมเทศน์อบรมพระเณรบ้างเลย เพราะธาตุชั้นธัญญ์แย่ง
ทุกวัน ๆ เพียงประคองตัวอยู่เท่านั้นก็จะไม่ไหวอยู่แล้ว เพราะฉะนั้นขอให้ทุกท่านที่มา
ศึกษาอบรมในสถานที่นี้ จงตั้งหน้าตั้งตาประพฤติปฏิบัติกำจัดกิเลสจริง ๆ อย่ามัว
สุขสิ่งสมกิเลสซึ่งไม่ใช่ทางของพระพุทธเจ้า ศาสนธรรมของพระพุทธเจ้าเป็นธรรม
เครื่องกำจัดปิดเป่ากิเลสโดยถ่ายเดียวเท่านั้น ไม่มีธรรมแง่ใดบโทเป็นธรรมสั่งสม
กิเลสสำหรับผู้มาปฏิบัติตาม มีแต่ธรรมแง่กิเลสขาระกิเลสสังหารกิเลสทั้งนั้น

แต่แล้วก็ไม่พ้นที่กิเลสจะมาแทรกมาแซง อย่างน้อยมาแบ่งสันปันส่วนเอาจนได้
ในความเคลื่อนไหวของใจนั้นแลเป็นสำคัญ เคลื่อนออกมาด้วยความคิดปรุงใจ ๆ มัก
จะมีกิเลสแทรกออกมาก่อนเสมอ ที่ความคิดปรุงทางด้านธรรมะจะปรากฏตัวออกมา
เพราะฉะนั้นจึงไม่ทันกัน การปฏิบัติจึงเป็นลุ่ม ๆ ดอน ๆ แทนที่จะได้ผลคือความสงบ
ร่มเย็นมาครองใจ ให้ได้รับความผาสุกเย็นใจบ้าง กลับได้แต่ผลของกิเลสคือความรุ่ม
ร้อนความทุกข์สุขอยู่ภายในจิตใจเสียมากต่อมาก อย่างนี้แลผู้ปฏิบัติธรรมจึงไม่เห็นผล
เห็นประโยชน์อย่างใดจากการปฏิบัติของตน มีแต่กิเลสปฏิบัติหน้าที่ของมันเสีย
ถ่ายเดียว ธรรมะนั้นมีเพียงชื่อเพียงนาม เพียงตั้งความสำคัญมั่นหมายไว้ในเบื้องต้น
เท่านั้น นอกนั้นก็เปิดช่องเปิดทางให้กิเลสก้าวเดิน ขยายยัยจิตใจของเราด้วยความคิด
ความปรุงต่าง ๆ ให้หลงเหลือไปหมด ธรรมไม่ปรากฏในจิตใจเลยจะหาความสงบ
ร่มเย็นมาจากไหน

ผู้ปฏิบัติธรรมท่านเอาจริงเอาจัง ธรรมของพระพุทธเจ้าเป็นธรรมของจริง ยก
อริยสัจขึ้นมาทั้ง ๔ ประการนี้เป็นของจริงทั้งนั้น ของจริงนี้แลผลดีมรรคผลขึ้นมาให้ได้
ครองใจเป็นความสุขสงบร่มเย็นโดยลำดับลำดับ จนกระทั่งถึงวิมุตติหลุดพ้นออกจาก
หลักความจริงนี้ทั้งนั้น เพราะฉะนั้นธรรมของพระพุทธเจ้าเวลาแสดงออกมาเป็น
อากัปภิกิริยาประเภทหนึ่ง ๆ นี้ล้วนแล้วแต่เป็นธรรมของจริงที่ออกมาจากพระทัยซึ่งทรง
ความจริงไว้เต็มส่วนแล้ว

แต่ผู้ปฏิบัติมีแต่กิเลสรุ่มลุ่มหัวใจ มาศึกษาอบรมได้ยินได้ฟังกิเลสก็แบ่งไปกิน
ได้เห็นก็แบ่งไปกิน อะไร ๆ มีแต่เรื่องของกิเลสแบ่งสันปันส่วนเอาไปกินเสียทั้งนั้น
พวกเราทั้งหลายไม่รู้ นี่ละที่ว่ากิเลสแหลมคม แหลมคมจนกระทั่งสัตว์ทั้งหลายตายใจ
ไปเลย ไม่ทราบว่าจะอากัปภิกิริยาความเคลื่อนไหวของตนที่เป็นไปอยู่วันหนึ่งคืนหนึ่งใน

อิริยาบถทั้ง ๔ นั้นเป็นไปด้วยอำนาจของกิเลส หรือเป็นไปด้วยอำนาจอันใดไม่ทราบ ซึ่งล้วนแล้วตั้งแต่เป็นอำนาจของกิเลสพาให้แสดงทั้งนั้น

แม้ที่สุดนักบวชนักปฏิบัติเราก็ไม่พ้นที่กิเลสจะมาทำงานแบบเดียวกันนี้ เพราะฉะนั้นการประกอบความเพียรจึงไม่ค่อยได้เรื่องได้ราว เรื่องเหลว ๆ แหละ ๆ นั่นก็คือเรื่องของกิเลสพวกเราทั้งหลายไม่ทราบได้ และเราก็ไม่รู้ว่าเราเหลวแหละด้วย มันเป็นชั้น ๆ อย่างนี้ จิตใจจะคึกคักขึ้นมาบ้างก็ชั่วระยะประเดี๋ยวประด๋าว จากนั้นก็อ่อนตัวลงไปให้กิเลสเหยียบย่ำทำลาย เพราะธรรมชาตินี้ไม่มีคำว่าอ่อนตัว วัฏจักรไม่มีคำว่าอ่อนตัว ส่วนธรรมจักรนั้นอ่อนได้อ่อนตลอดเวลาเมื่อยังไม่มีกำลังควรจะฟิตตัวหรือแข็งตัวได้ ย่อมอ่อนต่อกิเลสตลอดเวลาและโดยไม่รู้ตัวอีกด้วยว่าธรรมะของตัวเองได้อ่อนต่อกิเลสไปโดยลำดับลำดับ นี่มันสลับซับซ้อนอย่างนี้

วัฏจักรวัฏวนจะหมายถึงอะไร หมายถึงจิตแต่ละดวง ๆ ทั้งของสัตว์ทั้งของบุคคล อันมีกิเลสเป็นกงจักรหมุนตัวอยู่ในของมัน ให้กระเสือกกระสนกระวนกระวายดิ้นรนกวัดแกว่ง ร้อยจีปาละมีแต่เรื่องกงจักรของกิเลสทำงานทั้งนั้นบนหัวใจ สัตว์ โดยที่สัตว์ทั้งหลายไม่รู้ตัวเลย เหมือนกับหุ่นอันหนึ่งเท่านั้นเอง ให้กิเลสมันตะกลิ้งไปกลิ้งมา พลิกไปพลิกมา มีแต่ความรู้ ก็แบบไล่เดือนกึ่งก็รู้นั้นแลความรู้ของเราทั้งหลายก็ดี ไม่ได้รู้สำนักทางโทษของกิเลสที่มาเตะมาถีบมาขยันทเราแม้แต่อย่างใด เพราะธรรมชาตินี้เหนือกว่า ท่านจึงเรียกว่าวัฏจักร หมุนอยู่ที่หัวใจของสัตว์โลกตลอดมา และจะหมุนตลอดไปสมกับคำที่ว่าใจไม่ตาย กิเลสเครื่องสิงอยู่ในนั้นก็ไม่ได้ตาย เมื่อไม่ถูกกำจัดมันเสียเมื่อไรแล้วเป็นอันว่าจะต้องเป็นอย่างนั้นตลอดไป

คำว่ากิเลสมีความแก่คร่ำคร่าชราลงไปตามกฎ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา อย่างนั้นไม่มี กฎนี้เป็นกฎของกิเลสโดยตรง กิเลสจะยอมให้พื้นเงื่อมมือของกิเลสไปได้อย่างไร อนิจจัง ก็เพื่อกิเลส ทุกขัง ก็เพื่อกิเลสเป็นผู้กอบโกยเอาผลไปเสียทั้งสิ้น อนัตตา ก็เพื่อกิเลสทั้งนั้น นี่แหละเรียกว่ากิเลสสวมรอยธรรมสวมอย่างนี้ พวกเราทั้งหลายไม่รู้ มันจึงสนุกหมุนตัวอยู่ในจิตใจหาเวลาว่างไม่ได้เลยสำหรับจิตใจแต่ละดวง ๆ ที่กงจักรคือกิเลสจะหยุดทำงาน เว้นแต่เวลาหลับสนิทเท่านั้นเป็นเวลาที่สูงบตัว คือกิเลสสงบตัวไม่ทำงาน ถ้าไม่หลับสนิทก็ยังคงละเมอเพื่อฝันไปต่าง ๆ นานา นี่ก็เพราะอำนาจของกิเลสหมุนตัวเช่นเดียวกัน

เพียงชั้นธัลวัน ๆ หมุนตัวไปนั้น เหมือนอย่างพระอรหันต์ท่านฝันอย่างนี้ไม่มี ความหมายอันใด เพราะชั้นธัลวันนี้เป็นสมมุติยอมฝันได้เปลี่ยนแปลงตัวไปได้ สงบตัวไปได้ คำว่าฝันนี้ปุณฺณเรากับท่านผู้สิ้นกิเลสแล้วย่อมมีการฝันเช่นเดียวกัน เป็นแต่เพียงว่าต่างกันกับชั้นธัที่มีกิเลสผูกมัดรัดรั้งนั้น ฝันไปด้วยอำนาจกิเลสพัวพันติดดิน

หรือผลักดันให้ฝันไป ส่วนชั้นธของพระอรหันต์ท่านฝัน ฝันไปตามเรื่องของชั้นธที่ดีดี
ไปตามธรรมชาติของมันแล้วก็ดับไป ๆ เกี่ยวกับเรื่องราวอะไรก็ดับไปพร้อม ๆ เพราะ
ไม่มีเจ้าของไม่มีอุปาทานเครื่องยึดถือ ท่านจึงไม่เป็นภัยและท่านจึงไม่ได้รับความดีใจเสีย
ใจจากความฝันนั้นว่ามาให้โทษให้คุณประการใด เพราะเป็นเหมือนกับทางจิ้งเหลนขาด
ดีดีอยู่ตามธรรมชาติของตนที่ขาดจากตัวของมันแล้วก็มีอย่างนั้น

ความฝันนี้ก็ออกมาจากอำนาจของกิเลสดีดีอยู่ตลอดเวลา เรียกว่าฝันแห่ง
ฝันสดได้แก่ความคิดความปรุงนี้ตัวสำคัญมาก ฝันไม่มีเวลาหยุดยั้ง ความโลภก็ออก
จากความฝัน ความโลภความอยากได้มีแต่ฝันสด ๆ ทั้งนี้ ความโกรธ ราคะตัณหา มี
แต่เรื่องความฝันสด ๆ ร้อน ๆ ด้วยอำนาจของสมุทัย มันหมุนตัวของมันให้ฝันไปอยู่
ตลอดเวลา พวกเราทั้งหลายก็ไม่รู้ว่าตัวนี้ได้ฝันไปอย่างไรบ้าง นี่ละอำนาจของกิเลส
หมุนใจหมุนอย่างนี้ ท่านเรียกว่าวัฏจักร และจะหมุนอย่างนี้ตั้งกับตั้งกลับไม่มีที่สิ้นสุด
หลุดพ้นกันไปได้เลย ต้องเป็นไปอยู่ท่านองนี้

ถ้าไม่มีธรรมเข้าแทรกไม่มีธรรมเข้ากำจัดปราบปรามกันแล้ว สัตว์โลกทั้งหลายก็
ต้องหมุนมาฉับใดหมุนไปฉับนั้น ไม่มีทางด้านใดว่าสั้นว่ายาว หมุนกันไปอยู่ตลอดเวลา
นี่เป็นหลักธรรมชาติแท้ที่อำนาจของกิเลสทำงาน ทำงานบนหัวใจสัตว์ ทำจิตใจของสัตว์
ให้หมุนเวียนเปลี่ยนแปลงเป็นไปต่าง ๆ นอกจากนั้นยังดันให้สัตว์ทำกรรมชั่วซ้ำลามก
ต่าง ๆ อีก แล้วก็กลายเป็นผลแทรกขึ้นมาอีกให้ได้รับความทุกข์ความลำบากลำบาก

แม้เกิดก็ไม่เกิดในสถานที่ที่เคยเกิดกำเนิดที่เคยเป็น เกิดในสถานที่ไม่เคยเกิด
สถานที่ไม่เคยเป็น ความทุกข์ความลำบากก็เปลี่ยนแปลงตัวเองไปเรื่อย เพราะอำนาจ
แห่งกรรมไม่ซ้ำกัน ถ้ากรรมซ้ำกันผลก็ซ้ำกัน นี่เป็นคติของวัฏจักรในหัวใจสัตว์โลกหมุน
เป็นอยู่อย่างนี้ตลอดมา และจะเป็นอย่างนี้ตลอดไป ถ้าแก้ไม่ได้เมื่อไรแล้วใครจะว่า
อย่างไรก็ตามธรรมชาตินี้จะต้องทำหน้าที่ของตัวอยู่อย่างนี้ตลอดไป เช่นเดียวกับทำมา
แล้วอย่างใด การทำไปข้างหน้าก็เช่นนั้นเหมือนกัน

นี่ยังดียังมีกาลมีสมัยมีเวล่ำเวลาที่ธรรมมาโปรด ได้แก่พระพุทธเจ้ามาตรัสรู้แต่
ละพระองค์ ๆ นั้นแลเรียกว่าธรรมมาโปรด มาทำลายกงจักรของวัฏจักรให้อ่อนตัวลง
ไม่ให้แข็งแรงแรงอย่างเต็มที่ร้อยเปอร์เซ็นต์เหมือนไม่มีศาสนา พระพุทธเจ้ามาตรัสรู้แต่
ละพระองค์ ๆ นั้นแลคือเอาน้ำมาดับไฟ ผู้ที่มีอุปนิสัยสามารถที่ควรจะหลุดพ้นไปได้ใน
กาลเวลานั้นก็หลุดพ้นไป ๆ

ดังศาสนาพระพุทธเจ้าของเราทั้งหลายนี้ พอมাত্রัสรู้แล้วก็ประกาศธรรม
สอนโลก ผู้ที่พร้อมแล้วซึ่งจะควรหลุดพ้นไปได้แต่ประตูยังปิดอยู่เปิดไม่ได้ เพราะไม่มี
ผู้มาเปิด ได้แก่ไม่มีผู้มาสอนอรรถธรรมให้รู้ทั้ง ๆ ที่อุปนิสัยนั้นสามารถแล้ว เหมือนกับ

ว้าวที่อยู่ปากคอกรอที่จะออก แต่ประตูยังไม่เปิดก็ออกไม่ได้ ก็ต้องติดแจกันอยู่เช่นเดียวกันหมด ทั้งตัวอยู่ในคอกทั้งตัวอยู่ที่ปากคอกก็ติดแจกันอยู่เช่นเดียวกัน ไม่มีตัวไหนยิ่งหย่อนกว่ากัน นี่สัตว์โลกผู้มีอุปนิสัยที่ดี ผู้ไม่มีอุปนิสัยที่ดี ก็ติดแจกันในวิภวณวิภวณจักรนี้จนได้นั้นแลเมื่อธรรมยังไม่มาโปรด

ที่เรียกว่ามาเปิดปากคอกให้ น้ำมาดับไฟ เหมือนธรรมมาเปิดปากคอกให้ เทวเม ภิกษเว อนุตตา ปพฺพชิตน น เสวิตพฺพา นั้นแลคือเปิดปากคอก เบญจวคคีย์ที่พร้อมแล้วก็ได้บรรลุธรรมปั้งปั้ง ๆ ไปเรื่อย จากนั้นก็เปิดเรื่อย ๆ ปากคอก สัตว์ทั้งหลายก็ออกไปเรื่อย นี่แลผู้ออกโดยแท้ ติดคุกมานั้นเท่าไร คุณคือวิภวณจักรติดมาก็กักก็กัลป์ท่านเหล่านี้พึงได้พ้นในเดี๋ยวนั้นในเวลา นั้น และพ้นตลอดไปไม่มีวันกลับมาคือท่านผู้พ้นกิเลส ก็คือพ้นจากวิภวณจักรวิภวณแห่งกัจจกรทั้งหลายที่หมุนเวียนอยู่นี้แล

พวกเราทั้งหลายยังนอนใจอยู่หรือกับวิภวณจักรอันนี้ ที่พาหมุนมานี้หมุนมามากต่อมากแล้ว นับได้ไม่ได้ไม่สำคัญ เอาจังปัจจุบันซึ่งหมุนอยู่ในหัวใจนี้เป็นตัวยืนยันบรรดาพระพุทธรูปเจ้าพระอรหันต์รู้อยู่เปอรเซ็นต์ด้วยกันหมด ในบรรดาภิเลสที่หมุนตัวอยู่ภายในจิตใจให้เกิดขึ้นเป็นภพเป็นชาติ สูง ๆ ต่ำ ๆ ลุ่ม ๆ ดอน ๆ อันเจือไปกับด้วยวิบากกรรมดีชั่ว เป็นมาอย่างนี้ตลอดและยังจะเป็นไปอย่างนี้ตลอด คำว่าสูญไม่ปรากฏในองค์แห่งอริยสัจนั้นเลย มีแต่ความหมุนอยู่อย่างนี้ พิจารณาเข้าไปยิ่งเห็นยิ่งชัด

ท่านเห็นชัดนั้นแลท่านถึงทำลายกัจจกรได้ ถ้ามีแต่ปล่อยให้กิเลสหมุนตัวของหมุนอยู่ก็เหมือนโลกทั่ว ๆ ไป เพราะใครก็ถูกกิเลสหมุนอยู่ในหัวใจให้เป็นวิภวณวิภวณจักรเกิดแก่เจ็บตายสูง ๆ ต่ำ ๆ ลุ่ม ๆ ดอน ๆ เหมือนกันหมด เมื่อไม่มีธรรมเรียกว่ามรรคปฏิบัติ มีสติปัญญาเป็นสำคัญที่จะหยั่งทราบสิ่งเหล่านี้ได้อย่างประจักษ์ แล้วสังหารกันให้ขาดสะบั้นลงไป เมื่อกิเลสขาดสะบั้นลงไป วิภวณจักรก็ขาดไปพร้อม ๆ กัน เรียกว่าสมุทัยตัวสร้างทุกซี้ให้สัตว์ทั้งหลายได้ขาดสะบั้นลงไป นิโรธคือความดับทุกซี้ก็ดับผิงขึ้นมาในขณะนั้น นั้นแลผู้ที่ท่านพ้นจากแหล่งแห่งวิภวณทุกซี้แห่งวิภวณจักรทั้งหลาย ซึ่งเคยหมุนเวียนได้รับความทุกข์ความทรมานมาตั้งกักก็กัลป์นับไม่ถ้วนแล้ว พึงได้มาหลุดพ้นในขณะนั้นและจะหลุดพ้นตลอดไป เราควรนำมาคิดทั้งสองด้านนี้

เรื่องวิภวณก็หมายเอาตัวของเราแต่ละท่าน ๆ ที่นั่งฟังอยู่นี้โดยเฉพาะเป็นสำคัญ วิภวณจักรที่กล่าวนี้อยู่ในหัวใจของเราทุกคน วิภวณจักรได้แก่ธรรมเราก็กำลังได้ยินได้ฟังได้ประพฤติปฏิบัติกำจัดมันอยู่ด้วยความเพียรทุกท่าทุกทาง ควรจะได้เป็นคติตัวอย่างอันดีงาม กำจัดกัจจกรอันนี้ให้อ่อนตัวลง อย่างน้อยกัจจกรอ่อนตัวลงใจก็สงบ ที่ท่านเรียก

ว่าสมาธิ นี่ละงจักรของวิภูวนที่มันหมุนพุ่งเพื่อเห่อคะนองตลอดเวลา ได้สงบลงด้วยอำนาจแห่งสมาธิธรรม ใจก็มีความสงบเย็น

เมื่อใจมีความสงบเย็นลงไปบ้างแล้วก็ยังมีช่องมีทางคนเรา มีทางคิดทางอ่านและเพิ่มกำลังความสามารถความอุตสาหะพยายามเข้าไปโดยลำดับลำดับ อำนาจแห่งความสงบของใจก็มีมากขึ้น ๆ และอำนาจแห่งวิภูวนที่เคยหมุนใจให้เป็นบ้าอยู่ตลอดเวลา นั้นก็ค่อยอ่อนตัวลงไป ๆ ค่อยสงบไล่ทีละลุ่มเข้าไปสู่จุดกลางคือใจ เมื่อจิตสงบลงไปก็เรียกว่าทะล่อมกระแสของจิตเข้าสู่จิต กระแสของจิตนั้นแลเป็นเครื่องก่อกรรมทำลายเราอยู่ตลอดเวลาให้หาความสุขความสบายไม่ได้

เมื่อสมาธิธรรมดีตอนให้สงบตัวเข้าไปจิตก็สงบร่มเย็น เมื่อจิตสงบร่มเย็นแล้วควรแก้ปัญญาที่จะพินิจพิจารณาเพื่อฆ่ากิเลสที่รวมตัวอยู่ในนั้นด้วยอำนาจแห่งสมาธิมัดมันไว้แล้ว ก็ตีคลี่คลายออกมา พินิจพิจารณาแยกธาตุแยกชั้นธ ตั้งแต่อุปชฌายะที่ท่านสอนให้ เกสา โลมา นขา ทันตา ตโจ นี่แหละภูเขาทิ้งลูกภูเราทิ้งลูกคือตัวนี้เอง ตัวมันมัดมันรัง ตัวนี้แลเป็นเครื่องมือของกิเลสได้เป็นอย่างดี กิเลสวิภูวนมันเดินแถวนี้แหละเดินตาม เกสา โลมา นขา ทันตา ตโจ ของสัตว์โลก โดยมันเสกสรรปั้นยอขึ้นเสียใหม่ว่าเป็นของสวยของงามของจีรังถาวร ของเจริญรุ่งเรือง ของน่ารักใคร่ชอบใจน่ากำหนดยินดี มันเสกสรรปั้นยอขึ้นมาใหม่ทั้ง ๆ ที่หาความจริงกับสิ่งเหล่านี้ไม่มีเลย

กิเลสเสกสรรปั้นยอโดยอาศัยธาตุอันนี้แหละเป็นพื้นฐานแห่งการทำงานของมัน ประดิษฐานขึ้นมาใหม่ ผลิตอุบายวิธีการขึ้นมาใหม่ให้เป็น นิจุจ คือความเที่ยงหนาถาวร เสีย สุข กลายเป็นความสุขไปเสีย มีแต่ว่าจะได้รับความสุขความเจริญรุ่งเรือง เลยกกลายเป็น อตตตา อันนั้นก็เป็นอย่างนั้นก็เป็นอย่างเรา ภูเขาภูเราเลยคละเคล้ากัน มีแต่ของเขาของเราเต็มบ้านเต็มเมือง หาผู้ที่จะเป็นเราเสียจริง ๆ ตามหลักธรรมของพระพุทธเจ้า นั้นเลยไม่เจอ เจอตั้งแต่เรื่องจอมปลอมของกิเลสเต็มไปหมด

เพราะฉะนั้นจงใช้ปัญญาพินิจพิจารณาสิ่งที่กล่าวมานี้ ซึ่งได้พูดมาหลายครั้งหลายหนแล้วควรจะได้เป็นคติตัวอย่าง พินิจพิจารณาอันนี้ด้วยปัญญาตีทะล่อมเข้าไปแยกธาตุแยกชั้นให้เห็นตามความจริงอย่างชัดเจน ตามที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนไว้แล้วไม่มีผิดมีเพี้ยนไปไหน เกสา โลมา นขา ทันตา ตโจ มีแต่กองอสุภะอสุภังกองป่าช้า ผีดิบทั้งนั้น พวกเรามันหลงป่าช้าผีดิบตามอำนาจของกิเลสที่หลอกลวงต้มตุ๋นไปเรื่อย ๆ นี่ละวิภูวนมันนอนอยู่ตรงนี้แหละ ไปที่ไหนก็วนอยู่ตรงนี้ อันนี้ต้องเป็นของเยี่ยมของยอด ไปอยู่ในภพใดชาติใดอันนี้ต้องเป็นของเยี่ยมของยอดไปเรื่อย เป็นอาหารอันโอชะของกิเลสหลอกลวงสัตว์โลกให้หลงมกมายกันไป ติดกันไปเรื่อย ๆ จนกว่าปัญญาจะมีความสามารถ

ปัญหานี้ก็เรียกว่าน้ำดับไฟประเภทหนึ่ง พิจารณาคลี่ยสิ่งเหล่านี้ซึ่งเป็นส่วน
 หยาบก่อน แล้วก็พิจารณาอาการของจิตที่ออกมาสำคัญมันหมาย เช่นสังขาร เช่น
 สัญญา มันหมายสิ่งเหล่านี้ว่าเป็นอะไรว่าเป็นเราเป็นของเราว่าเป็นของสวของงาม
 ว่าเป็นของจริงถาวรอย่างไรบ้าง แยกลงไปให้เห็นได้ชัดเจนตามเรื่องของปัญญาแล้วก็
 จะปล่อยวางไปโดยลำดับลำดับ การปล่อยวางสิ่งเหล่านี้ก็คือปล่อยวางทุกชั้นนั่นเอง
 ปล่อยวางวิภูจักรนั่นเองจะปล่อยวางที่ไหน เพราะวิภูจักรหมุนอยู่กับสิ่งเหล่านี้ เมื่อ
 ปล่อยวางสิ่งเหล่านี้ก็เท่ากับปล่อยวางวิภูจักรความหมุนเวียนของจิต จิตก็ถอนตัวออก
 มาเรื่อย ๆ

พิจารณาเข้าเรื่อยตั้งแต่ส่วนหยาบคือรูป ร่างกายของเราทุกสัต์ทุกส่วนทั้งภายใน
 นอกภายใน เทียบเคียงกันได้ทุกสัต์ทุกส่วนแล้วปล่อยวางไว้ตามความเป็นจริงของเขา
 ของเรา จากนั้นก็พิจารณาเรื่องเวทนาคือความสุขความทุกข์ความเฉย ๆ มันก็เกิดขึ้น
 จากนี้ อาศัยกันอยู่ ต่างอันต่างเป็นความจริงด้วยกัน เวทนาจึงเป็นความจริงอันหนึ่ง ภาย
 ก็เป็นความจริงอันหนึ่ง พิจารณาแยกแยะ สัญญาที่ตัวสำคัญมันหมาย สังขารเป็นตัว
 ปรุจตัวแต่งยิบ ๆ เย็บ ๆ ตัวคะนองคือตัวสังขาร สัญญาตัวจับตัวมัดรัดรัดเอาไว้ให้ติด
 แฉอยู่กับความสำคัญมันหมายนั้น ๆ ถอนตัวไม่ขึ้น ก็แยกแยะออกพิจารณาให้เห็นตาม
 ความเป็นจริงของมัน นี้เรียกว่าปัญญา

เมื่อตีกิเลสทะล่อมเข้าสู่สว่างจำกัดคือความสงบของใจ ไล่เข้าสู่ใจแล้วยอมสงบ ที่นี้
 ปัญญาออกคลี่ยพิจารณาตามสิ่งที่กล่าวมาเหล่านี้ จนเกิดความแก่กล้าสามารถ
 แล้วสติปัญญาก็มีความคล่องตัวขึ้นไปโดยลำดับ ๆ นี้แหละเรียกว่าธรรมจักรเริ่มหมุน
 ตัว หมุนทำลายวิภูจักรซึ่งอยู่ในหัวใจของเราดวงเดียวกันนี้แล เมื่อวิภูจักรอันนี้ได้ถูก
 ฟาดฟันหักแหลกจากธรรมจักร คือ สติปัญญาเป็นสำคัญอยู่โดยลำดับลำดับแล้ว ย่อม
 อ่อนลง ๆ ตัวตายไปก็มี ตัวสลายไปก็มี ตัวที่ยังมีอยู่ก็ไม่พ้นที่จะถูกทำลายไปโดยลำดับ

เพราะอำนาจของสติปัญญาขึ้นเกรียงไกรแล้วยอมมีแต่การฟาดฟันหักแหลก
 โดยถ่ายเดียว ไม่มีคำว่าอ่อนข้อย่อหย่อน มีแต่คำว่าหมุนไปเรื่อย ๆ นี้เรียกว่าธรรมจักร
 มีกำลัง วิภูจักรเริ่มฉายแสงเข้ามา วิภูภูได้แก่ความหลุดพ้นเริ่มฉายแสงเข้ามาหา
 ธรรมจักรที่กำลังทำงานอยู่เวลานี้ หมุนตัวเข้าไป ๆ พินิจพิจารณาไปโดยลำดับลำดับ รู้
 ได้ปล่อยวางได้โดยลำดับ ละเอียดเข้าไปขนาดไหนกิเลสละเอียดโดยลำดับ สติปัญญาก็
 ละเอียดตามกันไป ๆ เหมือนไฟได้เชื้อ

เชื้อไฟส่วนหยาบ สติปัญญาซึ่งเป็นเหมือนไฟก็หยาบแสดงเปลวเต็มที่ เมื่อเชื้อ
 ไฟละเอียดลงไปสติปัญญาก็อ่อนตัวลงละเอียดลงไปโดยลำดับ แต่ไม่ใช่อ่อนแอ คือ
 อ่อนเปลวลงไป มีแต่ความซาบซ่านมีแต่ความซึ้งภายในจิตใจ เห็นได้ประจักษ์กับตัวเอง

ของผู้พิจารณา ของผู้รู้ผู้เห็นด้วยปัญญาของตัวเองนั้นแล นี่ท่านเรียกว่าธรรมจักรเริ่มทำงาน ธรรมจักรกำลังหมุนตัวเข้าไป วิวัฏจักรก็เป็นกระแสขึ้นมาแล้ว โสตะคือกระแสของวิวัฏจักรเริ่มหมุนตัวเข้ามาหากันแล้ว พิจารณาแยกแยะให้เห็นตามหลักความจริง

สิ่งเหล่านี้เมื่อเราไล่เข้าไปเสียจริง ๆ แล้ว รูปก็สักแต่ว่ารูปไม่เป็นกิเลส รูปไม่ได้เป็นกิเลส เวทนาไม่ได้เป็นกิเลส รูปทุกประเภทอาการของชั้นธำการของธาตุคือรูปของเรา ตั้งแต่ เกสา โลมา นขา ทนต์ ตโจ อากา ๓๒ ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง เนื้อ เอ็น กระดูก ตลอดจนไตไส้พุงมันไม่ใช่กิเลส ส่วนตัวกิเลสแท้ ๆ มันต่อเนื่องมาจากชั้นธำคือความสำคัญมั่นหมายนี้ไม่ใช่กิเลส ตัวที่บงการออกมาต่างหากมาบังคับสิ่งเหล่านี้ให้สำคัญมั่นหมายไปต่าง ๆ นั่นคือตัวกิเลส ที่นี้ไล่เข้าไป

ไล่ดูรูปหากิเลสก็ไม่มี ไล่ดูเวทนาหากิเลสก็ไม่มี ไล่ดูสัญญา สังขารตัวสำคัญมั่นหมาย ตัวปรุงตัวแต่งให้เป็นกิเลสวันยังค่ำ ๆ นั่นก็ไม่ใช่กิเลส ดูสัญญาก็ไม่ใช่กิเลส อะไรเป็นกิเลส จิตมันก็ไหลเข้าไปหาตัวที่เป็นกิเลสมันออกมาจากไหน นั่นละปัญญาฟังให้ตื่นไหลเข้าไป ตัวมันใสมันอยู่ข้างใน ตัวมันผลึกมันตันมันอยู่ข้างในนั้น ดันออกมาให้รูปก็เป็นกิเลส เวทนาจึงเป็นกิเลส สัญญา สังขาร วิญญาณเป็นกิเลส รูป เสียง กลิ่น รส เครื่องสัมผัสทุกสิ่งทุกอย่างเป็นกิเลสไปตาม ๆ กันหมด เพราะจิตอวิชชาเป็นกิเลส อยู่ภายในมันผลึกตันออกมาเราไม่เห็นมันนี่ซิ เพราะฉะนั้นมันจึงเป็นกิเลสไปหมด

ทั่วแดนโลกธาตุนี้กลายเป็นกิเลสไปหมด เพราะอำนาจแห่งอวิชชาตัวเดียวนี้เท่านั้น เมื่อเรายังไม่รู้มันเป็นอย่างนั้น เพราะฉะนั้นท่านถึงให้ไล่ตอนเข้าไป กวาดตอนเข้าไป พิจารณาครอบโลกธาตุ มันควรจะไหวทั้งโลกธาตุก็ให้เห็นด้วยการพิจารณาโดยทางปัญญาของเรา แยกเข้าไป ๆ จนกระทั่งหาอะไรเป็นกิเลสก็ไม่มี ไม่มีอะไรเป็นราคะเป็นโมหะเป็นโทสะ มีแต่ทางเดินของกิเลสเท่านั้น ๆ ไล่เข้าไปถึงรูปถึงเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ไม่มีอะไรเป็นกิเลส

กิเลสที่แท้จริงอยู่ที่ไหน มันก็ไล่เข้าไปจนกระทั่งถึงจุดของธรรมชาติที่เป็นกิเลสเอง มันจะไปไหนมันก็อยู่ที่หัวใจนั่นแล หัวใจทั้งดวงคือจิตอวิชชาครอบไว้ทั้งดวง นั่นไล่เข้าไปตรงนั้น เมื่อไล่เข้าไปตรงนั้นแล้ว สติปัญญาขั้นนี้ยังเป็นชั้นละเอียดแหลมคมมากก็จะทนได้ยังไง เรื่องกิเลสทั้งหลายเคยทำลายมามากต่อมาก อวิชชาเป็นอะไรถ้าไม่เป็นกิเลส มันก็เป็นประเภทเดียวกันซึ่งควรแก้สติปัญญาที่จะต้องฟาดฟันหันแหลกกันให้แตกกระจายลงไปได้ เพราะฉะนั้นสติปัญญาจึงจ่อลงไปที่ตรงนั้น นั่นละตัวกิเลสแท้ อยู่ตรงนั้น

ฟาดลงไปหากิเลสแท้ที่อยู่ตรงนั้น กิเลสตัวนั้นพังทลายแล้วอันใดไม่เป็นกิเลสทั้งนั้นในสามแดนโลกธาตุไม่มี กิเลสความโลภ ความโกรธ ความหลงไม่มี ไม่ว่าจะรูปว่าเสียง

ว่ากลิ่นวารีภายนอก ไม่ว่าจะรูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณภายใน ไม่มีกิเลสไม่เป็นกิเลสทั้งนั้น มันเป็นกิเลสธรรมชาติอันเดียวนี้ เมื่อไล่เข้าไปตีเข้าไปด้วยอำนาจของธรรมจักร ตีเข้าไปจนกระทั่งถึงวิวัจจักร เมื่ออวิชชาพังทลายลงไปแล้วก็เป็วิวัจจักรแตกกระจัดกระจายไม่มีอะไรเหลือภายในใจเลย นั้นแลท่านผู้หลุดพ้นท่านพันตรงนั้นพ้นจากวัจจักรวิภูวนพาให้สัตว์ทั้งหลายหมุ่นเวียนอยู่ตลอดเวลาวันนี้ พ้นที่หัวใจแต่ละดวง ๆ นั้น

นี่เราก็ผู้ปฏิบัติที่กำหนดพิจารณา เราก็เป็นนักโทษแห่งวัจจักรเช่นเดียวกันกับโลกทั่ว ๆ ไป แต่มีโอกาสมากกว่าบรรดาโลกทั้งหลาย เราเป็นพระเป็นนักปฏิบัติยังรู้ช่องทางแห่งการประพฤติปฏิบัติ การชำระสะสาง การแก้กิเลสการสังหารกิเลสมากยิ่งขึ้นกว่าประชาชนญาติโยมทั้งหลาย ทำไมจะปล่อยให้หลุดมือไปได้ละ ต้องเอาให้จริงให้จังนักปฏิบัติ ฟาดลงไปอย่างที่ว่านี้ ให้เหล็กแตกกระจายลงไป เมื่อเข้าถึงชั้นวิวัจจักรได้แก่อวิชชาพังทลายลงไปแล้วเราไม่ต้องถามหาอะไรที่นี้ในโลกธาตุนี้ไม่มี นั่นฟังซิ

ผู้เดียวนี้เท่านั้นไปหมายว่าอันนั้นตัวอย่างนั้นอันนี้ตัวอย่างนี้ อันนั้นช่วยอย่างนั้น ดินฟ้าอากาศเขาไม่ได้ว่าอะไร วางหมตวางจากสัตว์จากบุคคล วางจากทุกสิ่งทุกอย่าง วางจากสิ่งที่จะให้เป็นกิเลส ว่าเป็นหญิงเป็นชาย ว่าเป็นสัตว์เป็นบุคคล ว่าเป็นเขาเป็นเรา ซึ่งเป็นทางเดินเข้ามาเพื่อความเป็นกิเลสนี้วางไปหมด ๆ จะว่ามีก็ได้ไม่ว่ามีก็ได้ ว่ามีก็ไม่หลงตัวเอง ไม่หลงสิ่งเหล่านั้น ว่าไม่มีก็ไม่หลงคำว่าไม่มี เมื่อรู้แล้วเป็นอย่างนั้น ไม่มีอะไรเป็นกิเลส เมื่อจิตอวิชชาได้พังลงไปแล้วจิตจึงเป็นธรรมล้วน ๆ เมื่ออยู่ในขั้นนี้ก็เรียกว่าจิตบริสุทธิ์ ออกจากขั้นนี้ไปแล้วท่านเรียกว่านิพพาน ก็มีเท่านั้น นี่ละวัจจักรวิวัจจักรอยู่ตรงนี้ ให้พิจารณาตรงนี้

อย่าไปตื่นลมตื่นแล้งแดดฝนฟ้าลมต่าง ๆ ต้นไม้ภูเขา หญิงชายทั่วโลกดินแดนว่าที่นั่นเจริญที่นี้เจริญ มันเจริญด้วยวัจจักรทำงานทั้งนั้น เวลานี้มันกำลังทำงานเร่งเต็มที่ ได้อันนี้แล้วไม่พอ ได้อันนั้นแล้วไม่พอ ๆ อยากได้นั้นอยากได้นี้ กิเลสมันผลักมันดันให้ติดให้ดินอยู่ไม่มีวันมีคืน มีมาแล้วมากเท่าไรความหมายไม่มีในคามมีของตน ได้มากได้น้อยไม่มีความหมาย ความหมายไปอยู่กับของไม่มีโนน จะเอาให้มีจะเอาให้ได้ ความหมายไปอยู่กับของไม่ได้ เพราะฉะนั้นโลกถึงร้อนมาก ความโลภนี่เป็นตัวสำคัญ เป็นภัยอันสำคัญ

แล้วความโลภนี่มาจากไหน มาจากราคะตัณหาเป็นต้นเหตุอันสำคัญ อันนี้เป็นตัวหมุ่นเวียนอย่างหนักหน่วงถ่วงจิตใจมากที่สุด ฟาดดินถล่มนั้นแหละ ธรรมชาตินี้ทำงานถึงขนาดฟาดดินถล่ม ฟาดอันนี้พังลงไปก็ฟาดดินถล่มเหมือนกัน เมื่ออันนี้ได้พังลงไปแล้ว ความโลภก็ไม่มี ความโกรธก็ไม่มี เบาลง ๆ จนกระทั่งถึงอวิชชาดับไปแล้วหมด

ไม่มีอะไรเหลือเลย นั่นละ อวิชาปจฺจยา สงฺขารฯ กลายเป็น อวิชาขยเตว อเสสิ
 ราคนิโรธา สงฺขารนิโรโธ จนกระทั่งถึง นิโรโธ โทติ นี่ละเวลาดับ-ดับหมด ดับพร้อม
 กันหมดไม่มีอะไรเหลือ

แต่ท่านพูดเป็นแถวเป็นแนวไป เวลาปฏิบัติเราจะปฏิบัติเป็นแถวเป็นแนวไป
 อย่างนั้นไม่ได้ เหมือนกับเราไปนับกิ่งไม้ ต้นไม้ต้นหนึ่งกิ่งก้านสาขาดอกใบมากขนาด
 ไทน์ นับจนกระทั่งวันตายก็ไม่ลืมนับสุด ถ้าเราจะให้มันเสร็จสิ้นไปด้วยกันก็โค่นต้นไม้
 นั้นลง ถอนพรวดขึ้นมาทั้งรากแก้วรากฝอยพร้อมกันแล้ว ต้นไม้เหล่านั้นจะเป็นอันว่า
 นับเรียบร้อยแล้วตายด้วยกันหมด นี่ อวิชาขยเตว อเสสิราคนิโรธา สงฺขารนิโรโธ ก็
 เหมือนกัน เมื่อวิชาดับแล้วเท่านั้น นี่ละรากแก้วคือวิชาดับลงไปแล้วอันนั้นก็
 เตว ไปเรื่อยเลย นิโรโธ โทติ ไปหมด

เมื่อวิชาขยยังอยู่ก็ อวิชาปจฺจยา สงฺขารฯ สงฺขารปจฺจยา วิญญฺณํ วิญ
 ญฺณปจฺจยา นามรูปุ เรื่อยไป ถ้าธรรมชาตินี้ยังอยู่กิ่งก้านสาขาดอกใบก็มี อันนั้นก็
 อันนี้ก็ มีในอวัยวะของต้นไม้ที่มีด้วยกันหมด เมื่อจิตวิชาขยมีอยู่เท่ากับต้นไม้ที่ยัง
 ทรงต้นทรงลำอยู่ อะไรมันจะผลิดอกออกผลขึ้นมาเรื่อย ๆ ของมัน นั่นละมันต่อเนื่อง
 กันไปอย่างนั้น

เวลาท่านอธิบายท่านแยกแยะไป เวลาปฏิบัติเราจะทำอย่างนั้นไม่ได้เป็นอันขาด
 ฟังแต่ว่าเป็นอันขาด ต้องฟาดลงในวงปัจจุบันนี้เลย คือโค่นต้นไม้ เราอย่าไปมัดกิ่ง
 นั้นกิ่งนี้ใบนั้นใบนี้ ให้ดูต้น ฟันลงไปที่ต้น หรือขุดลงไปที่รากเหง้านี้ พอรากเหง้านี้ถอน
 พรวดขึ้นมาแล้วนับไม้ นับมันก็ตายด้วยกันหมด นี่ก็เหมือนกัน อวิชาปจฺจยา สงฺขารฯ
 สงฺขารปจฺจยา วิญญฺณํ ไม่ต้องไปนับมัน ขุดค้นลงไป สมุฏฺ ตณฺหํ อพฺพยุหฺ นิจฺฉา
 โต ปรินิพฺพุโต ถอนค้นหาพร้อมทั้งรากคือวิชานี้ทั้งหมดแล้ว นิจฺฉาโต ความหิวโหย
 ดับสนิทไม่มีอะไรเหลือเลย หมด นี่ละเมื่อถอนรากมันแล้วเราไม่ต้องไปถอนละกิ่งก้าน
 สาขาดอกใบ มันตายไปด้วยกันหมด นี่ละภพชาติดับที่จิตนี้ละไม่ดับที่ไทน วัฏจักรก็คือ
 จิตของสัตว์โลกแต่ละดวง ๆ นี้

พิจารณาให้ชัด เอาให้เห็นจริงจัง พระพุทธเจ้าท่านสอนจริงเพราะท่านรู้อันเห็น
 จริง ท่านหรือวิญญูออกจากพระทัยท่านโดยสิ้นเชิงไม่มีเหลือ แล้วก็ประกาศกังวานให้แก่
 บรรดาสาวกตลอดบรรดาสัตว์ทั้งหลายมาถึงทุกวันนี้ ธรรมะเป็นโมฆะแล้วเธอ จะมีรา
 คำราคาหนาแน่นตั้งแต่กิเลสนั้นเธอเราจึงไปสนใจแต่กิเลส เวลานี้โลกสนใจหันหน้า
 เข้ากิเลสนั้นซิ หันหลังให้ธรรมมันถึงเดือดร้อนมาก ใครอยู่ที่ไหนเดือดร้อนเต็มบ้าน
 เต็มเมือง

แต่กิเลสมันให้มองข้ามนะ บ้านนั้นเจริญบ้านนี้เจริญ เมืองนั้นเจริญ เขาเจริญ คนนั้นเจริญ เขามียศถาบรรดาศักดิ์เขาเจริญ เขานำเคารพนับถือนำอัครรรย่นำอิจฉาว่าไป ๆ ความจริงไฟที่อยู่ในวัฏจักรคือหัวใจของแต่ละดวง ๆ นั้นเป็นอย่างไร นี่ถ้าดูอันนี้แล้วจะหายทันทีเลย โลกไหนนะโลกที่มีความเจริญรุ่งเรือง มีแต่ไฟแต่ไฟเผาไหม้ตลอดเวลาเอาความเจริญมาจากไหน นอกจากตีนลมของกิเลสให้เป็นบ้าไปอีก แล้วยังจะตื่นต่อไปอีกนะ ถ้าไม่หันหน้าเข้าหาธรรมเสียเมื่อไรแล้วเป็นอันว่าจะนับวันเดือดร้อนวุ่นวาย มนุษย์มีมากเท่าไร มนุษย์นี้รู้ภาษา ภาษาในการกว้านหากิเลสมาเผาตัวเองอีกด้วย นี่จึงเป็นทุกข์มากกว่าบรรดาสัตว์ทั้งหลาย

เราเป็นผู้มีธรรม กว้านเข้ามาธรรมะ ฟันลงไปกิเลสอย่าให้มันมีเหลือลลอยู่ภายในจิตใจนี้ เอาให้แหลกแตกกระจายแล้วไม่ต้องถามหาอะไรละที่นี้ คำว่าพอกับความสิ้นกิเลสอย่างเดียวเท่านั้นพอหมด สิ้นกิเลสก็คือ อวิชชาปจฺจยา สงฺขารานี้กลายเป็น อวิชชาขเวว อเสสวिरาคนิโรธา สงฺขารนิโรโธ ...นิโรโธ โทติ แล้วดับหมดไม่ต้องการอะไรแล้ว นั่นท่านว่า นิจุฉาโต ปรินิพฺพุโต ดับความหิวความโหยความกระหายเสียโดยสิ้นเชิงไม่มีอะไรเหลือแล้ว นั่นละบรมสุขอยู่ตรงนั้น ดับภพดับชาติดับตรงที่วัฏจักรวัฏจักรนี้ ให้เป็นวิวัฏจักรวิวัฏจักร

ธรรมะก็มีพระพุทธเจ้าท่านสอนไว้อย่างถูกต้องแม่นยำ แต่เราไม่เห็นธรรมะเป็นสำคัญยิ่งกว่ากิเลส นั่นซึ่งเวลานี้โลกถึงได้ร้อน ถ้าเชื่ออรรถเชื่อธรรม หมุนตัวเข้ามาสู่อรรถสู่อธรรม ไม่ว่าจะขวาวสไม่ว่าพระว่าเณร ขรวาสก็ปฏิบัติตนตามหน้าที่ของขรวาส มีศีลมีธรรม อย่างน้อยมีศีล ๕ เป็นเครื่องประกันตัว เป็นคุณสมบัติประจำตัว แล้วไปที่ไหนก็สงบรมเย็น ๆ ประพฤติปฏิบัติตัวให้ดี แก้ไขตัดแปลงสิ่งที่ไม่ดีทั้งหลายคือกิเลส มันอยากตรงไหนกิเลสอยู่ตรงนั้น มันอยากตรงไหนส่วนมากมีแต่กิเลสความชั่วช้าลามกอยู่ตรงนั้น ดับเข้ามา ๆ หักห้ามเข้ามาเรื่อย ๆ แล้วปฏิบัติธรรมเข้าไปโดยลำดับ จนกระทั่งมีความเคยชินต่อการประพฤติปฏิบัติตัวแล้วก็เป็นคนดีสงบรมเย็น ๆ ตามฐานะตามเพศตามวัยของขรวาส

ส่วนพระก็ตั้งหน้าตั้งตาประพฤติปฏิบัติตัวเอง กำจัดกิเลสให้มุดมอดออกไปจากจิตใจหมดแล้วเราจะหาความสุขที่ไหน บ่นก็ไม่บ่นไม่มีอะไรจะมาบ่นแล้ว นอกจากพูดเรื่องธาตุเรื่องขันธ เอ้า วันนี้เหนื่อย ว่าจะไปตามกิริยาของขันธเท่านั้น ท่านไม่ได้ว่าอย่างถึงใจเหมือนกิเลสมีอยู่ในใจนะ ถ้ากิเลสมีอยู่ในใจอะไรถึงใจทั้งนั้น ๆ โลกจึงได้รับความทุกข์ความทรมานเพราะความถึงใจทุกอย่าง เนื่องจากกิเลสมีอยู่ในจิตใจ ถอนกิเลสออกโดยสิ้นเชิงแล้วไม่มีอะไรเหลือไม่มีอะไรถึงใจ มีแต่ธรรมเท่านั้น ธรรมกับใจเป็นอันเดียวกัน ฉะนั้นขอให้ทุก ๆ ท่านตั้งหน้าตั้งตาปฏิบัติ

ผมก็เป็นห่วงเป็นใย ปีนี้ตั้งแต่ปี ๓๘ เข้ามาไม่เคยได้ประชุมเทศน์ให้หมู่เพื่อน ฟังเลย ทั้ง ๆ ที่มีความเมตตาสงสารตลอดเวลา ครั้นมากำหนดดูธาตุดูชั้น อื่นนั้นก็ อ่อนอันนี้ก็ยุบอันนี้ก็ยุบไป คิดอะไร ๆ ไม่ได้เรื่องได้ราว แล้วก็ปล่อยไปวันหนึ่ง ๆ ให้ ผ่านไป ๆ สุดท้ายก็หย่อนเข้ามา ๆ ร่างกายสังขารนี้หัดตัวเข้ามาเองนะค่อยเข้ามา ๆ ความรับผิดชอบทั้งหลายซึ่งเป็นสัญชาตญาณมันก็หดของมันเข้ามา ๆ สุดท้ายมาดูแล เจ้าของ ดูเจ้าของจะดูเอาอะไรก็ไม่เห็นว่าจะเอาอะไร ดูสภาพของชั้นอันนี้ชั้นนอก ชั้นใน ดูชั้นเขาดูชั้นเรา เมื่อมันหมดสภาพแล้วก็สลัดบ๊ยะเดียวเท่านั้นไป เวลานี้ยังมี ชีวิตอยู่มันก็อดห่วงเพื่อนฝูงไม่ได้จึงแนะนำสั่งสอน ให้ตั้งหน้าตั้งตาประพฤติปฏิบัติตัว ให้ดี

คำว่ากิเลสอย่าให้มันมาแหยมเป็นอันขาดนะ กิเลสนี้มันแฝงตัวขึ้นมากับพระกับ เณรเรานี้รวดเร็วมากนะ กิเลสนี้จะมีคุณค่ามีราคาขึ้นมาทันทีธรรมตามไม่มัน เออะอะ กิเลสออกก่อนแล้ว ๆ กิเลสอยู่ปากคอก ธรรมะอยู่ในคอกยังนอนไม่ตื่นเลย กิเลสเอา ไปกินเสียก่อน ๆ อันนี้ละมันสำคัญที่ไม่ทันกิเลสนี้ เอาละการแสดงธรรมก็เห็นว่าสมควรและธาตุชั้นก็อำนวยได้เพียงเท่านี้ ขอทุก ๆ ท่านตั้งหน้าตั้งตาประพฤติปฏิบัติ กำจัดกิเลสซึ่งเป็นตัวภัยนี้หมดสิ้นไปจากจิตใจ คำว่าบรมสุขนั้นไม่ต้องถามกันแหละ เหมือนพระพุทธเจ้าและพระอรหันต์ท่าน ท่านไม่ได้ถามกันเลย สิ้นสุดวิมุติหลุดพ้น พอแล้ว ๆ

เอาละพอ